

Pensjoner

De siste årene er det gjennomført flere store utredninger om ulike pensjons-spørsmål i Norge. Det er nå nedsatt en pensjonskommissjon som skal avklare hovedmål og prinsipper for et samlet pensjonssystem. Utgangspunkt for kommisjonen er at pensjonssystemet skal sikre trygghet i alderdommen, og at det skal skje en omfordeling i favor av personer med lav inntekt.

Her gis en oversikt over ytelser i folketrygden og supplerende pensjonsordninger med eksempler.

Denne artikkel tar for seg noen hovedtrekk ved de viktigste pensjonsordninger leger er eller kan være omfattet av gjennom sin yrkesutøvelse. I figur 1 vises en skjematisk oversikt over pensjonsnivåer i ulike pensjonsordninger ved ulike inntektsnivåer målt i antall G (folketrygdens grunnbeløp) med $G = 51\,360$ kroner.

Folketrygden

Folketrygden er grunnordningen i det norske trygde- og pensjonssystemet. Den ble innført med virkning fra 1.1. 1967 og omfatter i all hovedsak alle som er bosatt i eller arbeider i Norge. Folketrygden sikrer alle et visst minste inntektsnivå (grunnpensjon og sært tillegg), uavhengig av tidligere inntekt. I tillegg har den et element (tilleggspensjon) som sikrer de som har vært yrkesaktive en inntektsstandard som står i forhold til den inntekten de hadde som yrkesaktive.

De viktigste pensjonsytelsene i folketrygden er alderspensjon, uførepensjon, enke- og enkemannspensjon og barnpensjon. Ytel-sene fastsettes i forhold til grunnbeløpet i folketrygden, som årlig reguleres av Stortinget med utgangspunkt i forventet inntektsutvikling for yrkesaktive.

Folketrygdens alderspensjon kan tas ut fra fylte 67 år. Mellom 67 og 70 år er pensjonen inntektsprøvd, og det tjenes fortsatt opp pensjonspoeng av arbeidsinntekt. Fra fylte 70 år utbetales full alderspensjon uavhengig av annen inntekt. Dersom pensjonisten i denne perioden har en årlig inntekt ved siden av pensjonen som er større enn grunnbeløpet i folketrygden, skal pensjonen reduseres med 40 % av den overskytende inntekten. En alderspensjonist mellom 67 og 70 år som for eksempel har en inntekt på kr 200 000, vil få et fradrag i pensjonen på kr 59 456 ut fra regnestykket $((200\,000 - 51\,360) \cdot 40\%)$. Utgjør alderspensjonen for eksempel kr 175 000, vil inntekten føre til at pensjonen reduseres til kr 115 544, og sum-

men av pensjonen fra folketrygden og arbeidsinntekten vil da utgjøre kr 315 544.

Folketrygdens uførepensjon skal sikre inntekt for personer som har fått sin ervervs-evne varig nedsatt på grunn av svekket helse. Dersom hele ervervsvevnen er tapt, ytes det hel uførepensjon. Er en del av ervervsvevnen tapt, ytes det gradert pensjon. Det ytes ikke uførepensjon dersom ervervsvevnen er redusert med mindre enn 50 %. Uførepensjonen består av de samme pensjonskomponentene som alderspensjonen: grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller sært tillegg. Ytelsen fastsettes på samme måte som for en alderspensjonist, men slik at det medregnes fremtidig medlemstid og fremtidige pensjonspoeng fra og med det året ervervsvevnen ble nedsatt og til og med det året pensjonisten fyller 66 år.

En person som mottar uførepensjon eller alderspensjon, og som forsørger en ektefelle, kan ha rett til ektefelle tillegg (50 % av G ved 40 års trygdetid) og/eller barnet tillegg (30 % av G ved 40 års trygdetid for hvert barn pensjonisten forsørger).

Folketrygdens enke- eller enkemannspensjon sikrer inntekt for gjenlevende ektefelle som er yngre enn 67 år, såfremt avdøde var medlem av folketrygden eller mottok pensjon de siste tre årene frem til dødsfallet. Pensjonen består av de samme komponentene som alders- eller uførepensjon: grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller sært tillegg.

Grunnpensjonen fastsettes på grunnlag av den trygdetiden avdøde hadde eller ville hatt ved fylte 67 år. Tilleggspensjonen svarer til 55 % av den tilleggspensjonen som den avdøde mottok eller ville fått som alderspensjonist. Når gjenlevende fyller 67 år, kan vedkommende få utbetalt en tilleggspensjon som utgjør 55 % av summen av egen og avdød ektefelles tilleggspensjon (kombinert tilleggspensjon), dersom dette er gunstigere enn den tilleggspensjonen man har tjent opp selv.

Enke- eller enkemannspensjonen er ervervsprøvd. Dersom den gjenlevendes årlige inntekt ventes å overstige 50 % av grunnbeløpet i folketrygden, skal enke- eller enkemannspensjonen reduseres med 40 % av den overskytende inntekten. En inntekt på for eksempel kr 200 000 vil redusere ektefellepensjonen med kr 69 728, som fremkommer slik:

$$\left(200\,000 - \frac{51\,360}{2} \cdot 40\%\right)$$

Folketrygdens barnpensjon gis til barn som er yngre enn 18 år, når de har mistet den ene eller begge foreldrene sine. Det er et vilkår for rett til pensjon at den avdøde faren

eller moren var medlem i folketrygden eller mottok pensjon i minst tre år frem til dødsfallet. Barn under utdanning kan få pensjon inntil de fyller 20 år. Forutsetningen er da at begge foreldrene er døde.

Når en av foreldrene er død, utgjør full årlig barnpensjon 40 % av grunnbeløpet i folketrygden for det første barnet og 25 % av grunnbeløpet for hvert av de andre barna. Dersom begge foreldrene er døde, ytes det for det første barnet en barnpensjon som tilsvarende enke- eller enkemannspensjonen etter den av foreldrene som i tilfelle ville fått størst slik pensjon. For det neste barnet utgjør full barnpensjon 40 % av grunnbeløpet, og 25 % av grunnbeløpet for hvert av de andre barna.

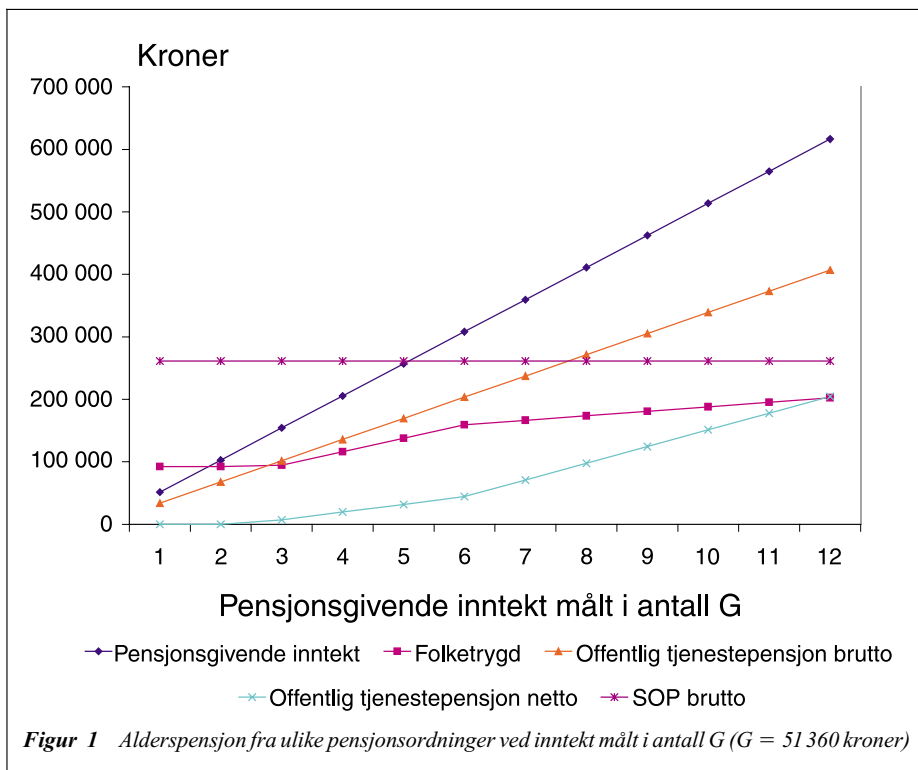
Supplerende pensjonsordninger

Offentlig tjenestepensjon

Offentlige tjenestepensjonsordninger omfatter arbeidstakere i statlig, fylkeskommunal og kommunal sektor, samt enkelte fristilte offentlige foretak. For sykehusleger i KS-området er det i Kommunal landspensjonskasse (KLP) en egen tjenestepensjonsordning – Pensjonsordningen for sykehusleger. De offentlige tjenestepensjonene fastsettes som hovedregel som en andel av sluttlønn, og inneholder en bruttogaranti som sikrer samlet pensjonsytelse, uavhengig av hvor stor den enkeltes opptjening er i folketrygden. Tjenestepensjonen samordnes så med folketrygden, ved at tjenestepensjonen som hovedregel skal reduseres med et beløp som svarer til ytelsen fra folketrygden. En konsekvens av bruttogarantien er at den enkeltes samlede pensjonsytelser som regel ikke vil påvirkes av endringer i folketrygden. Dette innebærer at det kan være gunstig å kombinere arbeid og pensjon. Såfremt det videre arbeid ikke medfører medlemskap i offentlig tjenestepensjonsordning, vil tjenestepensjonen kompensere for inntektsprøvingen i folketrygden. Etter pensjonering kan man da ta arbeid i det offentlige dersom arbeidstiden holdes under 14 timer per uke, eller som arbeidstaker eller næringsdrivende i det private. Folketrygden reduseres som tidligere nevnt med 40 % av inntekt som overstiger 1 G, men tjenestepensjonen økes tilsvarende, og den samlede pensjonen opprettholdes.

Pensjoner under utbetaling reguleres årlig med endringen i G.

De offentlige tjenestepensjonsordningene er regulert dels ved lov og dels ved avtale. Utbetalingene fra Statens Pensjonskasse finansieres løpende over statsbudsjettet,

mens de kommunale og fylkeskommunale tjenestepensjonsordningene er fondsbaserte. Full pensjon opptjenes over tiden fra ansettelse og frem til pensjonsalder. Er ansettelsestiden kortere enn 30 år, reduseres pensjonen forholdsmessig. Full alderspensjon utgjør 66 % av pensjonsgrunnlaget, unntatt i Oslo Kommunale Pensjonskasse hvor den utgjør 70 %. Ved fastsettingen av pensjonsgrunnlaget ble det frem til 1.5. 2000 tatt fullt ut hensyn til inntekt opp til 8 G, mens en tredel av inntekt mellom 8G og 12G ble regnet med. Fra 1.5. 2000 teller også inntekt mellom 8G og 12G fullt med. Denne endringen har medført en kraftig økning av oppnåelig pensjon, og leger er den yrkesgruppe dette har gitt et virkelig pensjonsløft for. De som før 1.5. 2000 hadde vært medlem av offentlig tjenestepensjonsordning, men sluttet pga. pensjonering eller overgang til annet arbeid,

kan nyte en pensjonsmessig gevinst av å gjeninntre i stilling som medfører medlemskap i offentlig tjenestepensjonsordning. Dette vil medføre at tidligere pensjonsgrunnlag vil kunne erstattes av et pensjonsgrunnlag uten knekkpunkt. Det vil for mange være gunstig å avslutte yrkeskarrieren fra en offentlig stilling. Når man slutter i offentlig stilling uten å pensjoneres, vil man få en såkalt oppsatt pensjonsrett i den tjenestepensjonsordningen man har vært tilknyttet. En oppsatt pensjonsrett innebærer bl.a. at 30 år ikke lenger nødvendigvis er full opptjeningstid, men det beregnes en mulig opptjeningstid mellom 30 og 40 år som bestemmes av antall år fra første medlemskap i tjenestepensjonsordningen til aldersgrensen. Denne opptjeningstiden vil da utgjøre nevneren i opptjeningsbrøken. Er man for eksempel 30 år når man begynner i offentlig stilling, og

har en samlet opptjeningstid i det offentlige på 25 år, vil den oppsatte pensjonen utgjøre 25/40 av full pensjon, mens pensjonering fra offentlig tjenestestilling vil utgjøre 25/30 av full pensjon. Dersom for eksempel full bruttopensjon utgjør kr 380 000, vil en oppsatt alderspensjon utgjøre kr 237 500 mens pensjonen ved pensjonering i tjenestestillingen vil utgjøre kr 316 667.

Full uførepensjon utgjør på samme måte som alderspensjonen 66 % av pensjonsgrunnlaget på det tidspunkt rett til lønn fra arbeidsgiver opphører. Uførepensjonen skiller seg på et vesentlig punkt fra folketrygdens uførepensjon – den ytes også ved arbeidsuførhet under 50 %.

Ektefellepensjon i offentlige tjenestepensjonsordninger ble endret fra 1.1. 2001 og medførte at ektefellepensjonen beregnes etter to ulike prinsipper. Når gjenlevende ektefeller er født før 1.7. 1950 og avdøde ble medlem av pensjonsordningen før 1.1. 2001, beregnes pensjonen som tidligere, med en bruttopensjon på 60 % av medlemmets alders- eller uførepensjonen. Denne pensjon blir redusert gjennom samordning og ervervsprøvd som i folketrygden, med mindre avdøde ble medlem i offentlig tjenestepensjonsordning før 1.10. 1976. Når gjenlevende ektefelle er født etter 1.7. 1950 eller avdøde ble medlem etter 1.1. 2001 beregnes pensjonen etter nye regler, hvor pensjonen utgjør 9 % av avdødes pensjonsgrunnlag. Denne pensjonen blir ikke samordnet eller ervervsprøvd. Endringen innebærer en styrking av rettighetene for de ektefeller som har egen inntekt, men en svekkelse for ektefeller av leger med høyt pensjonsgrunnlag uten egen opptjening. Ektefellen til et medlem med et pensjonsgrunnlag på for eksempel kr 500 000, ville hatt rett til en brutto ektefellepensjon på kr 198 000 før samordning og ervervsprøving dersom dennes pensjon beregnes som tidligere. Ektefellen som får sin pensjon beregnet etter ny metode, ville hatt rett til en nettoppensjon på kr 45 000. Forenkling var hovedmotivet for endringen, idet samordningsregelverket til dels er svært komplisert og derved lite forutsigbart mht. ev. fremtidige rettigheter.

Tabell 1 Forvaltere av ulike trygde- og pensjonsordninger som er aktuelle for norske leger

Instans	Postadresse	Tlf.	Faks	E-post/URL
KLP	Postboks 1733 Vika 0121 Oslo	22 03 35 00	22 03 36 00	klp@klp.no www.klp.no
Statens Pensjonskasse	Postboks 5364 Majorstua 0304 Oslo	22 24 15 00	22 24 15 01	postmottak@spk.no www.spk.no
Folketrygden	Lokalt trygdekontor	810 33 810 (Trygdeetatens servicetelefon)		www.trygdeetaten.no
SOP	c/o Den norske lægeforening Postboks 1152 Sentrum 0107 Oslo	23 10 90 00	23 10 92 00	sop@legeforeningen.no

Overføringsavtale mellom offentlige tjenstepensjonsordninger. Mellom de offentlige tjenstepensjonsordningene er det inngått en såkalt overføringsavtale som ivaretar svært viktige hensyn. Det viktigste er at pensjonene utbetales samlet fra siste ordning, at risikodekninger opprettholdes og fordeles mellom ordningene og at samordning med folketrygden bare gjøres en gang.

For pensjonistene betyr overføringsavtalen at opptjeningstid og pensjonsberegning foretas som om vedkommende hadde vært i samme ordning hele yrkeskarrieren. Dette betyr at selv om vedkommende skifter jobb innen det offentlige flere ganger i karrieren, fortsettes opptjeningen uavbrutt. Uten en slik avtale ville pensjonen fra de ordninger vedkommende ikke står i ved bortfall av arbeid, beregnes som oppsatte pensjoner. For de fleste vil dette føre til en mindre samlet pensjon enn om vedkommende hadde vært i samme ordning hele tiden.

Sykehjelps- og pensjonsordningen for leger (SOP)

Alle som har drevet legevirksomhet i Norge og vært medlem av folketrygden i minst tre år, er medlem av SOP og derved dekket av pensjonsordningen. Siktemålet med SOP er imidlertid primært å yte tilleggspensjoner for leger som har drevet privat praksis. SOP har et definert pensjonsnivå som referer seg til pensjonsnivået for det lønnstrinn som gjelder for overleger ansatt i staten, nå lønnstrinn 60. For dem som pensjoneres inneværende år innebærer det en brutto alderspensjon på kr 261 360. Pensjonen samordnes bl.a. med pensjon fra folketrygden og tjenstepensjonsordninger. Det er gjennom denne samordningen at SOPs pensjoner innrettes mot privatpraktiserende leger. Leger med lang ansettelsestid i offentlig stilling vil få et høyt samordningsfradrag og derved lite eller ingen pensjon fra SOP. Full pensjon forutsetter 35 års legevirksomhet i Norge i heldagsarbeid. For hvert år som mangler på full opptjeningstid gjøres et fradrag tilsvarende 1/35.

SOP har alle pensjonsartene som i de offentlige tjenstepensjonsordningene: alderspensjon, uførepensjon, ektefelle- og barnepensjon.

Private tjenstepensjonsordninger

Noen leger omfattes av private tjenstepensjonsordninger. Ofte er pensjonsnivået fastsatt med referanse til pensjonsnivået for de offentlige tjenstepensjonene, men tillegget er definert som et nettotillegg til folketrygden.

Avtalefestet pensjon (AFP)/ førtidspensjon

Gjennom avtale mellom tariffpartene er det etablert en ordning med avtalefestet pensjon (AFP), hvor offentlig ansatte og noen privat ansatte leger på visse vilkår kan fratrukke pensjon før folketrygdens pensjonsalder.

Privatpraktiserende leger deltar ikke i opplegg for tidligpensjonering.

For 62–64-åringer ansatt i offentlig sektor ytes det pensjon tilsvarende alderspensjon fra folketrygden, med grunnpensjon og tilleggspensjon. I tillegg ytes et skattepliktig AFP-tillegg på kr 20 400 per år. Normalt sett vil legers AFP i alderen 62–65 år beløpe seg til kr 200 000–220 000. Fra 65 år vil AFP-pensjonen bli tjenstepensjonsberegnet (som beskrevet i avsnitt om offentlige tjenstepensjoner) dersom dette gir et bedre resultat enn folketrygdberegnet pensjon.

Det er mulig å kombinere arbeid og pensjon. Fra 62 til 65 år vil arbeidsinntekt medføre reduksjon i pensjonen etter pro-rata-prinsippet. Dersom for eksempel fremtidig inntekt utgjør 80 % av tidligere inntekt, vil AFP-pensjonen utgjøre 20 % av full pensjon. Fra 65 år vil reduksjon i pensjonen avhenge av om pensjonen beregnes som i folketrygden eller som en tjenstepensjon. Er pensjonen folketrygdberegnet, vil fortsatt reduksjon etter pro-rata-prinsippet gjelde. Er imidlertid pensjonen beregnet som en ordinær tjenstepensjon, vil pensjonen kun reduseres dersom medlemskap i tjenstepensjonsordningen opprettholdes. Inntekt fra privat sektor medfører da ingen reduksjon i AFP-pensjonen. Ny offentlig ansettelse med under 14 timer per uke vil ikke føre til medlemskap i pensjonsordningen, og fører derfor ikke til reduksjon av pensjonen.

Tabell 1 gir en oversikt over de ulike instanser det kan være nyttig å ta kontakt med.
– Einar Espolin Johnson, *Legeforeningen*
enar.espolin.johnson@legeforeningen.no

Annonse